

Непознатият Ботев – първи биографични данни

Бойко Младенов

Abstract: Все още около биографията на един от нашите национални герои - Христо Ботев има сериозни неясноти и спорни моменти. Те засягат не само биографичните данни, но и част от неговата дейност. В статията са отразени влиянието на семейната среда и особено на даскал Ботьо Петков, за който обраованието на първородния му син е от първостепенно значение. Посочени са основните фактори за формиране на миогледа на Христо Ботев. Описват се и автентични документи, чрез които се разрешава въпроса, относно рождената дата на поета.

Keywords: Ботев, семейство, рождена дата, образование

Все още около биографията на един от нашите национални герои - Христо Ботев има сериозни неясноти и спорни моменти. Те засягат не само биографичните данни, но и част от неговата дейност. Въпросът за рождената дата на Христо Ботев, въпреки дългата си история, остава отворен, а причината за това е липсата на неоспорими данни. Засега се приема, че Христо Ботев е роден на 25 декември 1847 г. (6 януари 1848 г. по нов стил). Относно деня и месеца има единодушие, но спорна остава годината, едни автори посочват, че той е роден в 1847 г. а други 1848 г.

Първият биограф на Ботев, Захарий Стоянов събира сведенията от най-близките, „от родителите, братята, съпругата и роднините Ботйови“ и приема за рождена дата „25 декември 1847 г. в началото, почти на още по знаменитата за новите идеи и свободни начала – 1848г.“ (1)

Захарий Стоянов използва някои писмени свидетелства на Киро Тулешков, според които Ботев е роден в 1848 г., но въпреки това приема за достоверни сведенията дадени от Ботевата майка и приема 1847. Мненията на другите автори не променят съществено мненията по въпроса, тъй като се основават само на предположения. Едно писмено свидетелство оставено от баща му Ботьо Петков до Найдено Геров, написано на 8 април 1863г. посочва „Син ми са е родил в 1848 г.“ (2)(3) и след това изрежда предметите, които той е изучавал. Освен това писмо има и друго, в което Ботьо Петков моли Найдено Геров да ходатайства за отпускане на държавна стипендия на сина му за настаняването му в руска гимназия, което е с дата 15 септември 1862 г.

Писмото е написано на руски език и в него е посочено, че Христо Ботев е 14 годишен. В тези две писма баща му не споменава деня и месеца, а посочва само годината. В списание „Исторически преглед“ от 1954 г., като най-вероятна година на раждане се

посочва 1846 г. но твърденията са оборени като неоснователни и неубедителни.

Интересна е позицията на Михаил Димитров, който първо приема 1848 г. като рождена по късно допуска, „за много вероятно бащата на поета да е намалил годините на сина си, боейки се, че последният няма да бъде приет в учебното заведение“. (4) Приблизително 10 години след това се връща към първоначалното си твърдение, че годината е 1848 г., тъй като „бащата през 1863 г. – само 15 години след раждането на сина си е знаел по добре датата на раждането, отколкото майката 40 години след тая дата“. (5)

В крайна сметка единственият документ с който разполагаме е писмото от бащата на Хр. Ботев до Найдено Геров от 8 април 1863 г. Всичко друго могат да бъдат само твърдения, но не и доказателства за промяна на тази дата и година, тъй като нямат силата на документ. На базата на това на 6 януари 1949 г. бечествана Ботевата стогодишнина.

2. РОЖДЕННАТА ДАТА НА ХРИСТО БОТЕВ

Окончателното разрешаване на въпроса за рождената година на Ботев се случва в края на 1969 г. В писмо от 18 февруари 1870 г. Министерството на просветата на Румъния иска от всички училища в Румъния да представят сведения за целия учителски състав. В сведенията, които дава главният учител на първоначално училище с № 1 в гр. Измаил и попълва на 5 април 1870 г., на шесто последно място фигурира и Ботев под името Христо Петров. В графата възраст срещу името на Христо Ботев е написано „22 години. 25.12.1847г.“ (6), а в последната графа с която се потвърждава достоверността,

Ботев е потвърдил рождената си дата със своя подпис – Христо Петров. Заслугата на това откритие, принадлежи на румънския учен д-р. Н. Чакир, който след пресяване на огромен архивен материал в румънското министерство на просветата, открива този интересен документ и придружен с факсимиле, го публикува в отделна статия. Що се отнася до промененото име, то с това име Ботев фигурира в Измаил.

Причината е твърде обикновена за да и се обръща внимание, но когато се издава разрешителното за учителстване, служителите по погрешка разчели името му и вместо „Петков“ го записват „Петров“, Ботев не счел за нужно да поправи грешката и приема това име, вероятно като удобно за прикриване на самоличността си.

Интересен е и друг малко известен факт, който макар и твърде важен е бил пренебрегван. С № 337 от 1876 г. е издаден от регистъра на гражданското състояние на родените в Букурещ и подписан от Ботев като свидетел, акта за раждане на Ботевата дъщеря Иванка. В този документ Христо Ботев посочва, че по

Received: 05.03.2025

Published: 27.04.2025

<https://doi.org/10.47978/TUS.2025.75.01.019>

Boiko Mladenov is with the Technical University of Sofia, Sofia, 1000, 8 Kl. Ohridski Blvd, Bulgaria (boiko.mladenov@mail.bg)

това време е 29 годишен. Това обстоятелство за пореден път посочва към 1847 година като родена.

Като извод може да се приеме, че съществуващите автентични документи са достатъчно убедителни за да приемем за вярна датата 6 януари 1848 г. за окончателна и безспорно вярна, по отношение раждането на Христо Ботев. Що се отнася до семейната среда, в която израства Ботев, се знае, че произхожда от семейството на будната българка Иванка Дрянкова и видния книжовник и учител Ботьо Петков.

3. СЕМЕЙНА СРЕДА

Майката на Христо Ботев - Иванка Стойкова Дрянкова, интелигентна и общителна калоферка била известна със своята хубост и с това, че пеела над 300 народни песни. Не е точно известно, но тя е родена около 1830 г. в Калофер, омъжва се рано както е било прието тогава и ражда 9 деца. Нейният живот е съпроводен с много грижи и нещастия особено след смъртта на нейния съпруг Ботьо Петков през 1869 г., когато остава сама с 4 деца и без никакви средства. Нещата се подобряват едва през 1876 г. когато Иванка Ботева напуска Калофер и отива при синовете си в Румъния, където започва работа при Евлоги Георгиев. След Освобождението, заобиколена с грижи и внимание, живее при своя син генерал Кирил Ботев в Пловдив, Враца, Сливен, София. Умира на 14/27 януари 1911 г. в София.

Бащата на Христо Ботев, Ботьо Петков /1815 –1869 г./ е роден в Карлово където учи и завършва школата на Райко Попович. През 1839 г. Ботьо Петков е поканен от калоферци за учител, една година по късно през 1840 г. Б. Петков заминава за Русия и учи в Одеската семинария, където показва „твърде добри способности“. (7) В началото на учебната 1843–1844 г. вероятно поради прекратената му издръжка от страна на калоферската община е принуден да се завърне в България. Установява се в Калофер и поема мисията да бъде народен учител и бързо се налага като един от най-видните учители не само в Калофер но и в цялата страна. Както пише в спомените за него „До тогав в Калофер такъв модерен учител за класовете нямало ни в Карлово, Казанлък, Копривщица, нито в Пловдив, който бил удавен в гърцизма“. (8)

Известна е и новаторската му дейност в училище – разделя учениците на класове, преподава новобългарска граматика, водейки се от Богоровата „Първична българска граматика“, излязла в Букурещ през 1844 г. За кратко преподава и гръцки език, но след изострянето на отношенията между българския народ и гръцкото духовенство изхвърля от програмата гръцкия език и на негово място въвежда руски език като учебен предмет. Изнася от Русия идеите на руската литература от времето на първите славянофили, чиито представител е Белински. Самият той по убеждения е завършен славянофил с онзи типичен чист български колорит и идеализъм, придобит от руската художествена литература, която го въодушевява в трудната му професия.

Освен това преподава география, история и други предмети. Изтъква винаги големите достойнства на руската литература и култура, снабдява училищната библиотека с ценни книги на руски и френски език. Чете съчинения и поезия на Белински, Лермонтов, Пушкин, Григорович и др. През 1854 г. издава превода си на „Критически издирания за историята българска от Ю. И. Венелина“, а след това напуска Калофер и се установява в Карлово с надеждата за по-добре платена работа, четири години по-късно отново се връща в Калофер, където учителства до края на живота си.

4. ОСНОВИ НА БОТЕВИЯ МИРОГЛЕД

Припознал страната на народа си в борбата за църковна и общинска свобода, винаги с горд и независим характер, Ботьо Петков до края на живота си страда от „простите но всесилни чорбаджии“ които систематично и преднамерено намалявали неговата заплата, въпреки постоянно увеличаващите се разходи на неговото семейство. Дори след смъртта му общината не заплаща разходите по неговото погребение, а оставя да бъде погребан с доброволните помощи на неговите приятели.

Въпреки негодите и лишенията, до последния си час Ботьо Петков намира сили и време да превежда. Неговата преводаческа дейност започва още в Одеса през 1843 г. когато превежда на български книгата „Нещо за безграмотните човеци“, която претърпява три издания. На следващата година 1844 г. издава нов превод „Психология на душата или душесловие за учение на децата“ и този труд претърпял три издания.

От най-голямо значение в неговите преводи е книгата на Ю. Венелин „Критически издирания за историята българска“. В годината на издаването на превода избухва Кримската война, което усложнило разпространението на книгата и това съвсем влошило материалното състояние на семейството. Значителна оригиналност и самостоятелност проявява в превода на „Кратка всеобща география“. Интересен факт е, че още през 1848 г. Ботьо Петков ратува „за едно всеобщо българско правописание“. (9)

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Несъмнено семейната среда и особено даскал Ботьо Петков оказва силно интелектуално и духовно въздействие не само върху първородния си син, а и над останалите си синове: „Стефана в Чешко, Кирил в Одринското католическо училище, а Боян /след смъртта му/ в Николаев. (10)

В тази връзка, с право акад. Михаил Димитров отбелязва: „Когато човек се запознае с личността на Ботьо Петков, с неговото необикновено трудолюбие, с честното му и сериозно отношение към въпросите, поставени от тогавашния наш живот, с книжовните му работи, в които личи литературна дарба, не може да не се съгласи, че той е упражнил едно от най-благотворните влияния върху своя велик син“. (11) В тази връзка е важно, че Ботьо Петков държи много сина му Христо Ботев да получи добро образование, но липсата на средства се оказват сериозна бариера за това и се превръщат в предпоставка той да търси

подкрепа от вѣн. В заявление от 15 септември 1862 г., Ботьо Петков моли руския консул в Пловдив за отпускане на стипендия на сина му Христо Ботев, като разчита и на приятелското съдействие на Найдѣн Геров с когото са съученици в Одеса.

Грижата за бъдещето и образованието на първородния му син е първостепенна и затова на следващата година той пише още две писма до Найдѣн Геров със следното съдържание: „Моля Ви се много да не оставяте в небрежение тая работа, но да се потруделите с всичката си сила да се настани синът ми или в новооткритата в Николаев гимназия, или гдето другаде се приеме“. (12) Така, на 24 април 1863 г. Ботьо Петков за трети път изразява своята загриженост и безпокойство: „Моля Ви да ми отговорите – да имам ли надежда, или не.“ (13) В края на октомври мечтата на бащата се сбъдва – на 14 ноември 1863 г. на 17 годишна възраст Христо Ботев пристига в руския град Одеса и постъпва в класическата гимназия. Този период е ключов за формирането на характера и светогледа на младия Ботев.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Стоянов, З., Опит за биография, София: изд.Снела, 2018, с.29
- [2] Димитров, М., Ботьо Петков – Христо Ботев, сборник по случай 100 години от рождението му, София, с.43-44
- [3] Димитров, М., Ботьо Петков – Христо Ботев, сборник по случай 100 години от рождението му, София, с.44-45
- [4] Бурмов, А., Рожденната дата на Христо Ботев, в-к „Работническо дело“, бр.292, 1947 г.
- [5] Димитров, М., Христо Ботев. Биография, София, 1924, с.7
- [6] Стоянов, З. Христо Ботѣв, Русе, 1888, с.20
- [7] Начов, Н., Калофер в миналото, София, 1927, 131
- [8] Начов, Н., Калофер в миналото, София, 1927, 132
- [9] Петков, Б., статия „За българския език“, Цариградски вестник VII, № 336, от 06 юли 1857 г
- [10]. Клиничаров, И., Христо Ботѣв – биография. София:изд. „книжарница на Ив.Игнатовъ“, 1910, с.83
- [11] Димитров, М., Ботьо Петков – Христо Ботев, сборник по случай 100 години от рождението му, София, 1949, с.34
- [12] Из архива на Найдѣн Геров, к.н.І, С., 1911, с.32
- [13] Пак там, с.33

The Unknown Botev – First Biographical Data

Boiko Mladenov

Abstract: There are still serious ambiguities and controversial moments surrounding the biography of one of our national heroes - Hristo Botev. They concern not only biographical data, but also part of his activity. The article reflects the influence of the family environment and especially of the teacher Botyo Petkov, for whom the education of his firstborn son was of paramount importance. The main factors for the formation of Hristo Botev's worldview are indicated. Authentic documents are also described, which helps the question of the poet's date of birth to be resolved.

Keywords: Botev, family, date of birth, education